

'Blindgangers in het onderwijs', verschijnselen die ooit bedoeld zijn als interventies om mankementen in ons onderwijs te repareren. Maar door het voortdurend plakken en pleisteren is de oorspron-

kelijke bedoeling langzaam uit beeld is verdwenen, en zitten we nu opgescheept met onduidelijke constructies waarvan we ondertussen op school wel last hebben. Deze maand bespreekt Ben van der Hilst

Onderwijskwaliteit maakt onderwijskwaliteit

DOOR BEN VAN DER HILST

Dit wordt een ongemakkelijke blindganger. De lezer zal zich mogelijk persoonlijk aangesproken voelen maar dat is niet de bedoeling. Het gaat in deze serie immers om systeemfouten. Laat ik beginnen met te zeggen dat het Nederlandse onderwijssysteem grosso modo goed functioneert, en dat geldt in het bijzonder voor de docenten. Ondanks de prietpraat van de Commissie Dijsselbloem destijds (alarmerende conclusies, die in het rapport geheel niet gestaafd werden door onderzoeksresultaten, er soms zelfs tegengesteld aan waren), behoort het Nederlandse onderwijssysteem nu nog tot de beste in de wereld en gedijen de meeste leerlingen goed. Maar de scheuren worden duidelijk zichtbaar. Een niet onaanzienlijke bedreiging voor de onderwijskwaliteit en het innovatieve vermogen ligt in de sluipende, al lang

geleden ingezette niveaudaling van de opleidingseisen van docenten, schoolleiders. Een tikkende tijdbom.

Een paar feiten:

- Alle vwo-leerlingen in Nederland krijgen tot en met de onderbouw les van docenten die zelf geen vwo-diploma hebben behaald.
- Bijna alle bovenbouwleerlingen in het vwo krijgt les van docenten die zelf niet in het bezit zijn van een vwo-diploma (40 % van alle bovenbouwdocenten behaalde de eerstegraads bevoegdheid namelijk via een HBO-master) en het percentage lessen waarvoor dit geldt groeit.
- Een zogenaamde HBO vakmaster bereikt qua niveau en inhoud ongeveer het tweede jaar van een academische

master, maar verleent wel dezelfde rechten als een afgeronde academische master (overigens alleen in het onderwijs). Nederland heeft dus - tegen de Europese afspraken in - de zogenaamde 'professionele master' niet op het niveau van de academische master gebracht, en is deze master bovendien HBO-master gaan noemen. Een kapitale blunder voor een kenniseconomie.

- Het grootste deel van de schoolleiders is niet academisch geschoold.
- De opleidingseisen van leidsters in peutercentra zijn te laag. Daardoor zijn de honderden miljoenen om taalachterstanden te bestrijden met programma's voor de 'Voor- en Vroegschoolse Educatie' (VVE, voor 2-6 jarigen) weggegooid geld gebleken; leidsters schieten tekort in zowel de Nederlandse taal als in didactische vaardigheden.
- Het (toenemend) lage opleidingspeil van leerkrachten basisonderwijs (25 % is niet in bezit van een havo diploma) bemoeilijkt succesvol onderwijs aan hoogbegaafden. Ter vergelijking: in Finland is een academische graad verplicht voor het basisonderwijs.
- Een academicus in het vo verdient gemiddeld meer dan een docent op de universiteit. Toch is er geen stroom van docenten van de universiteit naar scholen voor voortgezet onderwijs.

De zorg om de kwaliteit van het onderwijs heeft zich in Nederland vertaald in de roep om steeds meer toetsen en inspectietoezicht. De gedachte is dat de kwaliteit van het onderwijs automatisch omhoog gaat als je maar vaak genoeg toetst. Omdat die gedachte in het onderwijs zelf ook usance is (geef leerlingen veel (summatieve) toetsen, dan worden ze vanzelf beter in het vak), is het maar goed dat er steeds luider gediscussieerd wordt over de zinnigheid en nadelen van deze benadering.

In die discussie moeten we ook afrekenen met het diep gewortelde mentale model over het vak van docent: de docent voert een programma uit, protocollen, waarbij de opbrengst getoetst kan worden met gestandaardiseerde testen. Programma- en toetsmakers hebben de docent gereduceerd tot een uitvoerder, die zelf niet al te hard meer hoeft na te denken. Toetsen krijgen steeds meer de functie om te controleren of de docent zijn werk wel goed doet (of hij wel 'opbrengstgericht' werkt), niet om te kijken of de leerling zich echt ontwikkelt. Die toegenomen programmasturing van het onderwijs zorgt er weer voor dat docenten inderdaad met (weer) minder bagage toe kunnen.

Maar daarmee lijkt bijvoorbeeld 'omgaan met verschillen' steeds minder haalbaar, daardoor wordt ingeleverd op het niveau van het onderwijs, hetgeen de roep om meer gestandaardiseerde programma's en toetsen weer doet toenemen. Het onderwijs wordt daardoor nog minder een uitdagende broedplaats voor jonge intellectuelen, etc.

En de Inspectie lijkt zich niet bewust van de dubbele boodschap die zij de scholen in stuurt: enerzijds wordt steeds

meer standaardisatie van toetsen en programma's geëist (die allemaal schriftelijk vastgelegd moeten zijn) en anderzijds vraagt de Inspectie steeds meer van de school op het gebied van 'omgaan met verschillen' in de breedste zin des woords: van passend onderwijs tot en met excelleren.

Maar omgaan met verschillen is een hoge didactische vaardigheid, waarvan de Inspectie onlangs constateerde dat slechts 29% van de docenten in het vo die beheerste. Passend onderwijs vraagt om onderzoekende, scherpe docenten. Omgaan met hoogbegaafden doe je niet zozeer met het klaarzetten van cursussen kosmologie of Grieks na schooltijd, maar vooral via de intellectuele interactie met de leerling. Veel besturen kiezen voor het bijeenbrengen van deze kinderen in aparte klassen ('topklas'), maar daarvoor is het dan weer moeilijk om geschikte leerkrachten te vinden.

Vliegtuiglandingen vol met schoolleiders, politici en beleidsmakers zijn inmiddels naar Finland geweest, omdat het onderwijs daar iets hoger scoort op de Pisa lijst. Echter, de twee belangrijkste componenten van dat goede onderwijssysteem in Finland zijn merkwaardigerwijs nog steeds niet mee teruggekomen: het hogere instapniveau van docenten (academisch gevormd) en het afschaffen van de inspectie. Twee zeer eenvoudige maatregelen die niets kosten en alleen geld opleveren. Bang dat er vanwege de academische eis minder leerkrachten en docenten opgeleid zullen worden? Kijk maar naar het buitenland, die angst is onnodig: de verzwaarde opleidingseis leidt tot een hogere status van het beroep en zorgt voor een verhoogde instroom, ook van mannelijke studenten. Voor de universitaire lerarenopleiding in Toronto staan mensen in de rij, en je wordt alleen aangenomen na een intensieve selectieprocedure. Ook de vrees dat er meer salaris betaald moet worden voor academici voor de klas, is ongegrond. In het voortgezet onderwijs liggen de salarissen gemiddeld hoger dan op de universiteit. In het basisonderwijs zal er inderdaad iets bijbetaald moeten worden, maar dat is een investering die zich terugverdient via hogere leeropbrengsten.

De oplossingen liggen dus binnen organisatorisch en financieel handbereik. Maak de Pabo voorlopig alleen toegankelijk voor mensen met minimaal een havo diploma en de vakken Nederlands en Wiskunde op atheneumniveau. Schaf de HBO vakmasters af (noem het gewoon wat het is: een post-HBO opleiding) als toegang tot het eerstegraadsgebied. Voer in drie tot vier jaar de eis voor academische lerarenopleiding voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs in. De opleidingen lopen vol met de meest slimme meisjes én jongens, die het onderwijs voor eenieder passend zullen maken.

Daar dan. Ben ik ergens te ver gegaan? Ik hoor het graag van u. ●

► **Ben van der Hilst is opleider van schoolleiders, consultant en onderzoeker.**

Hij was jarenlang docent en schoolleider in het vo, info@hetlerenorganisieren.nl